

Observatoriul este de două ori în săptămână, miercuri și sâmbătă.

Prețurile

pentru Sibiu pe 1 an întreg 7 fl., pe 6 luni 3 fl. 50 cr., dusu la casa cu 1 fl. mai mult pe an; — trimis cu poșta în laștrul monarhiei pe 1 an întreg 8 fl., pe 6 luni 4 fl. — În străinătate pe 1 an 10 fl. s'eu 22 franci, pe 6 luni 5 fl. s'eu 11 franci; — numeri singuratici se dau câte cu 10 cr.

OBSERVATORIUL

Diariu politic, national-economic si literariu.

Orice inserate, se platesc pe serie s'eu linia, cu litere merunte garmoudu, la prim'a publicare câte 7 cr., la adou'a si a trei'a câte 6 cr. v. a. si preste aceea 30 cr. de timbru la tesaurul publicu. Prenumeratiunile se potu face in modulu celu mai usioru prin assemnatiunile postei statului, adresate de a dreptulu la Redactiunea Diariului Observatoriulu in Sibiu.

Nr. 4.

Sibiu, 13/25 Ianuaru 1879.

Anulu II.

Transilvani'a.

— Sibiu. (Proiectulu de lege despre magiarisarea tuturor sc'oleloru). Noi ne luaramu timpu inadinsu si ne conteniramu a pune acelu proiectu fatale mai de multe-ori in discussiune publica asia precum ar merit'a. Pentru-c'a se nu ni se impute c'a preocupamu opiniunile altora, s'eu cum are „Kelet“ in pertinenti'a de a face person'a redactorului responsabila de ori-ce opiniune s'ar emite asupr'a acelu proiectu de trei-ori nefericitu, asteptaramu se vedemu cum ilu judeca anume acelea diarie straine, care sciu se fia cu totulu imparziali, cum si acelea din Cislaitani'a si Germani'a, la care nu afi nici umbra de simpatia c'atra romani. Ei, bine, in casulu de facia pare c'a aru fi conspiratu t'ote c'a se se pronuntie in unanimitate, c'a scopulu supremu alu acelu proiectu este, c'a daca nu s'aru pot'e estermi'n'a cu asemenea lege t'ote celelalte limbi si nationalitati din Ungari'a si Transilvani'a, in totu casulu inse limb'a si nationalitatea roman'esca se o curatie cu ori-ce pretiu din aceste dou'e tieri. Acesteia ii este declarat resboiu pe facia. Totu acelea diarie inse afla, c'a ungurenii comitu cu acestu atentatu unu anachronismu, precum nu s'a mai veditu altulu in t'ota istori'a omenimei, si care candu s'ar pot'e realis'a vreodata, ar produce rezultate diametralu oppuse la celu asteptatu de ei. Pressiunea exercitata de limb'a latina asupr'a celei elinesci a inaintatu pe ac'asta la tronulu din Constantinopole. Pressiunea aceleiasi limbi latine, produsa din Rom'a catholica asupra pop'oraloru europene, au inpintenatu pe aceste c'a se'si cultive limbele nationali pana la rangulu de classicitate. Incercarile imperatului Iosifu II de a germanis'a pop'orale monarhiei au pusu fundamentelu la cultivarea limbei magiare si a celorlalte. Tirani'a exercitata de Napoleonu I asupr'a germaniloru prin limb'a franc'esca, a produsu pe cei mai geniali scriitoru germani.

Ceea ce voru a sci unele diarie italiene, c'a archiereii aru fi invoiti cu magiarisarea, noi o credemu de fabula, c'a-ci nu mai traimu pe la a. 1842 nici pe la 1847. Chiaru si atunci inse, consistoriale, anume celu din Blasiu, au protestatu la diet'a Transilvana si la gubernu cu t'ota solemnitatea si barbati'a contra magiarisarei (vedi actele publice din acei ani). Las' c'a clerurile romanesci nu'si potu reneg'a originea lor si nu potu uit'a nici pre unu momentu, din a cui sudore existu ele; dara aceste cleruri numai in acelu casu s'aru potea invo'i la magiarisarea sc'oleloru romanesci, candu ele aru fi decise a'si reneg'a si credinti'a religi'osa cu ritulu bisericescu inpreuna, si a trece sau la biseric'a romano-catholica si la ritulu ei, sau calcandu in urm'a fostului odin'ora mitropolitu Stefanu Simionu in dilele lui Rakoczi, aru adopt'a de a dreptulu dogmele calvinesci. C'a-ci adeca orbu este cine nu vede, c'a prin magiarisarea sc'oleloru se ataca si lovesce dreptu in anima si religiunea, si bisericel'ele n'ostre. Odin'ora, in periodulu persecutiuniloru religi'ose, s'au facutu incercari de a se nimici immediatu religiunea si prin perirea acesteia mediatu a se desfiint'a nationalitatea. Astadi rolele sunt intorse: se incerca a nimici mai antaiu nationalitatea, dupa care ar urma de siguru si spargerea credintei religi'ose si desfiintarea ritului.

Argumentulu fanaticismulu, c'a prin magiarisare se propaga ide'a unitat'ei statulu ungurescu si consolidarea lui, este unu pretextu de nimicu, o masca al'es'a f'orte reu, pulbere aruncata in ochii Europei. Auctorii magiarisarii, cei din 1830 c'a com. St. Széchenyi, br. Nic. Veselényi etc., c'a si cei din 1842, c'a si cei de astadi, au sciutu si sciu f'orte bine, c'a securitatea unui statulu nici-de-cum nu depinde dela unitatea nationalitat'ei. Ei inse au imitatu si maimutiescu pana in dio'a de astadi pe calugarii catholici, pe misionariu calvini, pe mollachi si dervisii mohamedani din evulu mediu, avendu in ochi cu totulu alte scopuri. Calugarii si dervisii inca'i s'ra sinceri in missiunile lor. Nu asia sugruma'arii de nationalitati. Ei voru se om'ore

libertatea desvoltarei nationalitatiloru cu scopulu principale de a'si potea aplic'a pe diecile de mii de tineri de ai lor c'a dascalu si professoru pe la miile de sc'ole infintiate de romani si de alte pop'ora, din cauza c'a pe la sc'olele lor nu mai au nici-una statiune vacanta, le lipsescu si salarie mai bunicele pentru dascalii lor. Din catedr'a de dascalu apoi nu e departe pana la altariu si la amvonulu preotului, si omu de nimicu ar fi acelu dascalu calvinu, care nu ar fi in stare se ajunga la pop'a roman'esca, precum ajunsesera odin'ora sub Bethlen, Rákoczy, Apaffy, s'au c'a dascalii si calugarii grecesci in Romani'a, serbesci in Banatu. Se afla adeca pop'ora, c'a si individi, care au talentu si vocatiune numai pentru anumite ocupatiuni si profesiuni omenesci, era pentru altele nu sunt bune de nimicu. Greculu, arm'enu, evreulu sunt comercianti nascuti si crescuti; dara apoi ce mai sunt ei? Greculu mai e corabieru bunu, daca vrei, si soldatu. Profesiunile la care este aplecatu magiarulu, le poti numer'a f'orte usioru pe degete, si acelea mai multu de cele ordinare. Artistu superio're, cum pictoru, sculptoru, architectu de prim'a ordine, mechanistu, chemistu consummatu, aurariu, argintariu, horologieru, apotecariu etc. etc. c'ati ati veditu c'a se fia magiari, de rassa curata, nu corcitura, nici cu numele schimbatu? Magiarulu, precum constatase si f'oi'a Deakista „Pesti Napló“, este aristocratu nascutu si crescutu, si c'a atare, agricultoru, apoi advocatu de profesiune, functionariu cam de placere, sciti, c'a in dilele administratiuniloru patriarhali, apoi popa si dascalu, numai din educatiune, sau de lipsa si seracia. La profesiuni asia de pucine, nu le incapa t'ota tene-rimea lor; trebue se le dai deschida si alte statii. Aru fi mii de locuri vacante in armata; dara acolo nu le place a servi, dec'atu celu mai multu pana la rangulu de capitanu, apoi se retragu. Cei perseveranti sub arme sunt numai esceptiuni. Ac'asta cestiune s'a discutat de nenumerate-ori in diarele magiare, de c'ateva-ori si in dieta. Ei nu voru, si at'ata e totu. Teneriloru magiari le mai place se stea pe acasa, si — dela unu timpu in-c'oce, se se faca si dascalu/(docenti) in comune romanesci, pe unde din negri'a protopopiloru, a parochiloru si altoru fruntasu, sc'olele confessionali s'au prefacutu in sc'ole comunale, adeca unguresci; c'a-ci se ue erte t'ota lumea si cu ea ven. ordinariate, dara noi romanii avemu c'ativa clerici f'orte scurtu vedietori si indolenti.

Diarele cele fanatiche magiare s'iera, c'a romanii din ura cumplita nu voru se invetie unguresce. Intrebamu si noi: dara aceea multime de functionari magiari, aplicati intre populatiuni curatu romanesci, din ce cauza nu voru se invetie si se vorbesca unu singuru cuventu romanescu? Este poporulu acilea pentru functionari, sau functionarii platiti din pungile poporulu pentru densulu?

Este minciuna politica gr'osa, c'a romanii numai din ura nu voru se invetie limb'a magiara; ci poporulu nostru, c'a si alte pop'ora, nu voiesce se 'si perda timpulu cu invetiarea ei din simpl'a cauza, c'a nu'i simte lips'a si nici c'a 'i va simti-o vreodata. In c'atu pentru romanii carturari, apoi betranii nostri au fostu aceia, carei dicea teneriloru: Mergeti baiati dela Blasiu, unii la Clusiu, altii la Sibiu, pentru-c'a pe langa latin'a, se mai invetiati si alte dou'e limbi. In anii 1848—1867 a prinsu f'orte bine la multime de romani, anume juristi, cunoscinti'a de t'ote trei limbi ale patriei. Nici-odata austriacii nu aru fi inaintatu pe at'ati romani la functiuni publice, daca acestia nu aru fi cunoscutu t'ote trei limbile; asia inse n'au avutu incatrau, 'iau inaintatu, c'a-ci avea lipsa de ei; si apoi austriacii scia se 'si si al'ega omenii. Ori-ce limba straina, o considera ori-ce poporu, c'a pe ori-care profesiune, meseria, arta; o inveti numai daca 'i simti trebuint'a si daca 'ti place, era de sila nici-odata. Restulu este tirania.

Care a fostu portarea serbiloru cu romanii din Banatu si din alte tinuturi?

(Urmare.)

Totu cam asia dupa esemplulu popiloru. Déca poporeanulu romanu isi casatoresce fetiorulu cu o f'eta de a conlocutoriulu coreligionariu serbu, nuor'a nu vrea se vorbesca odata cu capulu altcum in cas'a socriloru romani, dec'atu serbesce, c'a-ci asia au svatuit'o parinti si mai vertosu pop'a lor.

Si ce se vedi! Cerbic'osa de nuora ii indupleca pre toti cei din casa, pre barbatu, socrii, cumnati etc. c'a se tandalesca cu dins'a cum sciu, bine reu, serbesce! Sunt multe comune de acestea cu familii romane batujocurite de femei-nuore serbesci, — pe teritorinlu fostulu confiniu militariu serbo-germano-banaticu, in tinutul Panciovei si alu Bisericeii-albe. Cine intr'a in cas'a unei familii de aceste si petrec'andu numai c'ateva ore acolo, se scandalis'a de limbagiulu ce-lu vorcescu romanii, serbitu, schimositu; printre 4—5 c'vente viresce c'ate unulu serbescu, d. e. déca intrebi: „aveti buna apa in fontana? ti respunde: „da bogme,“ (romanesce „da dicu“) avemu, c'a bunarele (adeca fontanile) nasie (n'ostre) sunt curate! Acestu jargonu ilu vorbescu nu numai tieranii, ci si inteligentii, ofiieri si ampoiati pensionati.

Sunt ici col'e si casuri, — dar f'orte rari — c'a si d'ntre poporeni serbi s'au casatoritu cu fice romane; dar aci a fostu lucrulu intorsu; femei'a romana nici a cuget'a n'a cutediatu, necum a vorbi romanesce in cas'a socriloru serbi. Unu popa, dascalu ori altu carturariu serbu nu ti-ar'u lu'a de socia f'eta de romanu odata cu capulu, c'a-ci ast'a pentru serbime se privesce de o rusine, fiinduca romanulu in ochii serbulu ing'omfatu, numai omu de de omenia nu este. In societati s'eu ori-ce adunari ocazionale, unde se intru'nescu mai multi s'eu numai vre-o 2—3 serbi, pre totu omulu ilu ign'ora déca nu e serbu; ér déca ochiescu pre vre-unu romanu, mi ti-lu i'eu la insulte si se esprima cam asia: „Tai ie lopov, obesieniacu — nitcov ierbo ie Vlah“; adeca romanesce: „Acela-i lotru, spendiurat'oria — nimene, pentru c'a e romanu.“

Manier'a ac'est'a brutala si sfruntata serbesca o pote cunosce veri-cine chiaru si la unii din elit'a natiunei serbesci; nu odata s'a manifestatu in cutare resiedintia episcop'esca romana, la m'es'a ospitala unde se indopau cu mancari si beuturi matadorii corifei serbi si c'a ospeti ai episcopulu romanu (sic!), in conversatiune animata, fiindu vorb'a despre cutare romanu, — se esprima in modulu injuratoriu trivialu, indatinatu la ori-care serbu brancovicenu descendente alu Imperatulu Dusianu!

Din cele premisse pana aci se pot'e inform'a si convinge veri-cine, „cum este elementulu serbescu;“ pot'e ved'e la c'ate fatalitati si suferintia au fostu espusi preste 1 milionu de romani condamnati a port'a jugulu terorismulu si despotismulu aloru 30 mii de serbi adusi din Serbi'a la anulu 1689 in frunte cu metropolitulu Ippeculu sub Imperatulu Leopold, — precum ni spune istori'a patriei. Numerulu lor s'a sporitu prin persecutiunea si desnationalisarea succesiva a romaniloru apesati si impilati in modulu espusu, c'a-ci bietulu romanu lovit si strimtoratu din t'ote partile, de multi neamici, i mai remasese numai poterea de a suferi.

Ce i a indemnatu pre serbi a tract'a asi'a cu romanii? Privilegiele imperiali; scopulu de a preface din fia-care omu — ortodoxu unu slaveanu, tendenti'a de desnationalisare! Unu veteranu preotu romanu, s'o spunemu francu, fia ertatu pop'a Mateiu Chirciu din comun'a Comorisce in comitatulu Carasiu, omu de carte, in anulu 1845 resolutu si-a luat curagiu intr'o audientia la episcopulu Versietinulu Iosifu Rajacsics a intr'a in discussiune cu elu asupr'a s'ortei romaniloru, si la intrebarea adresata smeritulu vladica, c'a de ce se hulesce asia preotimea roman'esca; de ce se silescu popii a „bucovis'a“

santele slujbe in biseric'a romanilor si slavenesce? éta ce ia respunsu Preosfintitulu: „Hei popo! voi Rumunyi vi-su prosti. More nu vedeti voi, cá in vecin'a Serbia cum traiescu preste 200 mii Rumunyi sub popi si dascali serbesci? Ce ghinditi voi cá este „pravoslavia“? Sciti voi cá parintele ei celu mai adeveratu si mare este Tiarulu Rusiei, si cine vre se fia pravoslavnicu, treba se fia asia cum vremu noi, cine nu se inchina, nu este pravoslavnicu, cipapistasiu, — calvinu.“

Asia s'a esprimitu Rajacsics si pre bietulu pop'a Chirciu mi-ti la tramisu la inchisóre in monastirea Mesiciu, unde cu ceia-lalti 13 popi romani internati a gemutu 6 luni, scotiendu buciunii din vile calugariloru.

Mai reu a patit'o nepotulu betranului, pop'a Ioachim Chirciu, carele intr'o audientia citatu la vladic'a, s'a incumetatu a'i reflectá: „Preosfintite! Noi nu suntemu Rumunyi rebeli, ci Romani loiali si credintiosi pre-naltiatului Imperatu, la ce Preosfintitulu infuriatu i-lu insultá dicéndu'i:

„Moi popo! Inzadaru visati voi cu Rom'a, trebue se sci cá nu Pap'a dela Roma, ci Svetli Tiaru alu Rusiei este celu mai puternicu stepanu preste noi si preste voi Rumunyi pravoslavnici!“ Audindu apoi bietulu pop'a Ioachim, cum i se prepara pedéps'a amenintatória de a'i „rade barb'a“ adeca a'i luá darulu preotiescu, se in-departá din Versietiu fugindu acasa pe cali laterale, cá se scape de persecutori cari-lu urmariu se-lu escorteze. Câte persecutiuni de acestea au mai suferitu alti preoti, numai Ddiu se sci.

Se vede dar, cá metropolitulu nostru, Escel. Sale Mironu Romanulu i este bine cunoscutu elementulu serbescu; elu a petrunsu cu diplomatia in rerunchii serbului, si cunoscéndu aspiratiunile, gravitarea si tient'a la consolidarea si intarirea acestui elementu sub scutul Rusiei, — aspiratiuni la formarea unei „Serbie mari,“ estinse pana la Debretinu, — in discursulu seu memorabile tienutu de curendu in delegatina regnicolara ungara, in cestiunea orientala — le-au accentuatu eclatantu. Ferésca-ne Ddiu de o nefericita eventualitate, cá prin incurcatur'a cestiunei orientale se nu se mai ridice lavin'a suprematiei serbesci asup'r'a nóstra, cá-ci atunci vai si amaru de noi si de dilele vietiei nóstre.

„Persecutari de aceste au constrinsu pre cei mai multi dintre respectivii preoti insultati si degradati a-si salvá onórea si a-si luá refugiulu la simtiulu de dreptate alu potestati statului, adeca la organele superiori ale regimului; dar' plansorile loru de acésta natura intre impregiarile de atunci sub „voivodin'a serbo-banatica,“ nu se prea luau in consideratiune, bá ele dá ocaziune bine venita la continuarea persecutariloru si mai vehemente.*)

(Va urmá.)

Proiectulu de lege pentru introducerea limbei magiare cá studiu obligatu in tóte scólele confessionale nemagiare.

Acestu proiectu de lege de magiarisare, care precum scriu diarele unguresci, dejá s'au si inaintatu Maiestatii Sale spre aprobare prealabila si a carui analiza o amu fostu publicatu in unulu din Nri precedenti, suna in textulu seu autenticu asia:

„Fiindu de trebuintia, cá fia-carui cetatiénu se i-se ofere ocaziunea de a 'si insusi limb'a magiara cá limba a statului, amu luatú urmatórele mesuri:

Limb'a magiara fiindu dejá obligatória in scólele normale confessionale nemagiare, conformu art. 13 si 88 ale legii din 1868, pe viitoru i-se voru consacrá atátea óre, in cátu fia-care candidatu de invetiatoriu se si-o póta insusi in graiu si scrisu, in cursulu invetiamentulu normalu.

Dupa 3 ani de la punerea in lucrare a legii de facia, nimeni nu va poté dobandi diplom'a de invetiatoriu, séu nu va poté fi numitu cá suplinitóriu, déca nu va sci limb'a magiara atátu de bine, in cátu s'o póta propune in scólele rurale.

Invetiatorii actuali séu cei care voru intrá in functiune dupa trei ani, sunt datori cá, in cursu de 6 ani de la promulgarea legii de facia, se invetie limb'a magiara astu-felu, in cátu ei se póta

depune unu esamenu. Ministrulu instructiunii publice va poté scuti de acésta indatorire, dupa cerea loru, pe invetiatorii cari, la promulgarea legii presente, voru fi implinitu etatea de 50 ani.

In scólele primarie si superióre poporale, in care limba magiara n'a fostu obligatória, déca se va aflá unu asemenea invetiatoriu care s'o póta propune eleviloru, studiulu limbei magiare va fi immediatu obligatoriu in anulu ce urméza dupa promulgarea legii presente. In genere, dupa 6 ani dela promulgarea legii de facia, studiulu limbei magiare va fi obligatoriu in tóte scólele primarie si superióre poporale. Déca inse la numitele scóle se voru aflá invetiatorii care se scia unguresce, spre a poté propune in modu multiamitoru studiulu limbei magiare, va deveni obligatoriu chiaru inainte de terminulu indicatu mai susu. Ministrulu instructiunii, in intielegere cu ministrulu de interne, voru decide in care districte séu in care parti ale loru se se introduca immediatu, in modu gradatu, inainte de terminulu de siese ani invetiarea limbei magiare cá studiu obligatoriu.

Ministrulu de culte va veghiá si va controlá aplicarea esacta a acestoru decisiuni, prin revisorii scolari si prin celelalte autoritati scolastice prevedute in art. 3 din legea dela 1876 Nr. XXVIII.

Ministrulu culteloru si alu instructiunii publice si ministrulu de interne sunt insarcinati cu aplicarea legii de facia.“

Statutul organicu pentru Bosni'a si Hertiegovin'a.

Tecstulu acestui statutu este urmatoriulu:

§. 1. Siefulu gubernulu provincialu, care stá in capulu administratiunii, este subordonatu ministeriulu comunu.

§. 2. Siefulu provincialu va ingrigi pentru sustinerea linistei, ordinei si a sigurantie publice; va veghiá asupra pressei si asupra adunariloru publice si va raportá ministeriulu comunu despre tóte intemparile mai insemnate.

§. 3. Siefulu provincialu va ingrigi, ca legile se se esecuteze cu punctualitate si va esercitá dreptulu disciplinariu asupra functionariloru.

§. 4. Siefulu provincialu are dreptulu de a denumi pe acei functionari, cari nu au salariu mai mare de 1200 fl. Pentru ocuparea celorlalte posturi va face propuneri la ministeriulu comunu. Siefulu provinc. are dreptulu de a stramutá pe functionarii lui subordonati dintr'o functiune in alt'a.

§. 5. Siefulu provincialu are dreptulu de a chiamá barbati eserti si de incredere, cari i se paru necessari pentru desvoltarea administratiunii.

§. 6. Siefulu provincialu va face din propri'a initiativa propunerile necesarie ministeriulu comunu in privinti'a administratiunii interne a acestei tieri.

§. 7. Siefulu provincialu va adressá rapórtel sale presiedinteli consiliulu ministeriulu comunu si va adaoge: „Catra comisiunea pentru afacerile Bosniei si ale Hertiegovinei in ministeriulu de esterne.“

§. 8. Afacerile, care atingu relatiunile Bosniei si ale Hertiegovinei contra tierile straine (afara de monarchi'a nóstra), se voru ingrigi de catra ministeriulu de esterne, si siefulu prov. va avé eventualu de a procede in directiunea acésta numai dupa instructiuni.

§. 9. Residenti'a gubernulu provincialu alu Bosniei si Hertiegovinei este in Serajevo, elu in sfer'a s'a de activitate este suprem'a instantia in aceste tieri.

§. 10. Gubernulu provincialu se inparte in 3 sectiuni a) pentru administratiunea interna, b) pentru justitia si c) pentru finantie. Distributiunea agendeloru se va face prin siefulu provincialu.

§. 11. Sectiunea pentru administratiunea interna va ingrigi: pentru sustinerea si incuarterarea trupeloru c. r.; pentru sustinerea sigurantie publice, intr'u catu acésta nu depinde dela autoritatile militare, pentru regulele sanitare, institutelu umanitare, relatiunile comerciali, pentru mesuri si ponduri, pentru comunicatiuni, agricultura, pentru afacerile séu causele confessionali si scolari, pentru afacerile comunali, lucrarile publice, colonisatiune, emigratiune, pentru numerarea poporului si pentru tóte lucrarile relative la statistic'a acestoru tieri.

§. 12. Sectiunea justitiara a gubernulu provincialu va ingrigi de administratiunea tribunaliloru si a instituteloru penitentiare, va avé dinaintea ochiloru aplicarea legiloru penale, va face propuneri de agratiare si va medioloci arangearea si publicarea legiloru si a ordinatiuniloru.

§. 13. Sectiunea financiara a gubernulu provincialu va face budgetulu ordinariu si extraordinariu si-lu va asterne de tempuriu ministeriulu comunu. Ministeriulu comunu, in contielegere cu presiedintii ambeloru ministerie va esaminá bugetulu

si-lu va asterne Mai. Sale imperatului spre preainalt'a aprobare. Sectiunea financiara va ingrigi mai departe de gestiunea oficiala a baniloru si de depunerea socotelorlu, de administratiunea bunuriloru statului si de venituri, de contributiunile directe si indirecte, de cassele guberniali, de montanistica, de posta si telegrafe.

§. 14. De agendele, care cadu in competenti'a ministeriulu comunu, apartienu: intrebuintiarea venituriloru tieriei, administratiunea suprema, cum-pararea, vinderea séu incarcarea cu datorii a bunuriloru fiscali; mesurarea contributiuniloru si a vamiloru si incassarea loru; darea concessiuniloru pentru intreprinderile de drumuri de feru, de navigatiune cu vapóre si de alte transporturi, pentru institute de montanistica si de creditu si societati de actiuni. De agendele ministeriulu comunu se tienu mai incolo tóte afacerile comerciali politice, monopolulu, regularea relatiuniloru intre proprietarii de pamentu si arendasi, colonisatiunea, servitutile bunuriloru fiscale, intrebuintiarea pamentulu fara posesori, suprem'a inspectiune si ordinea domeniiloru fiscale, eclesiastice si ale mosieloru, regularea monetei, introducerea mesurorlu si a ponduriloru. In tóte afacerile acestea ministeriulu comunu va procede in contielegere cu ambele guberne.

Ungari'a.

B.-Pesta, 21 Ian. (Estrasu din epistola privata.) Pre candu veti primi acésta scrisóre, veti fi aflatu din „Közlöny“ (Monitorulu oficialu), cá Maiestatea Sa imperatulu si regele in urm'a propunerii facute de cátra ministrulu seu baronulu Wenkheim a binevoitu a distinge si decorá pe Preasanti'a sa dlu Ioanu Metianu, episcopu alu diecesei gr. res. orthodoxe a Aradului si Jenopolei cu ordinulu Corónei de feru Classea II-a, in semnu de recunóscerea meriteloru sale castigate prin o rara activitate pe terenulu bisericescu, scolasticu si filantropicu. Acésta prea inalta distinctiune nu va surprinde pe nici-unu romanu din partile nóstre, din cáti cunoscu mai de aprópe zelulu si activitatea episcopulu Metianu. Trecéndu preste celelalte inbunatatiri si reforme, reflectezu numai la institutul pedagogico-theologicu din Aradu, care prin desvoltarea unei energie rare din partea preas. sale, fú ziditu indata in celu de antaiu anu alu archieriei sale; in alu doilea ilu provediú cu poteri didactice indoite de cum le avuse acela mai inainte; éra in alu treilea anu infintia unu alumneiu, in care au locu preste 50 de elevi pe anu. In acelasiu timpu scurtu episcopulu dupace luá la revisiune amerunta unele fonduri si cause incurcate, limpedindu-le cu ajutorulu documenteloru si aflandu care spre ce scopuri era destinate, formá din venituri preste 20 de stipendie de câte 200 si 300, bá pre cátu sciu eu, unele si de 400 fl. Pana la acestu timpu in acea diecese se scia de unu singuru stipendiu saracu de 126 fl. In anulu 1877 au infintiatu si fondulu preotiescu diecesanu, pentru ajutorarea deocamdata numai a preotiloru deficienti (invalidi) a celoru seraci dela parochii mai slabe, apoi alu veduveloru si orfaniloru preotiesci; dar acestu fondu are destinatiunea, cá cu tempulu se fia fondu de dotatiune pentru intrég'a preotime diecesana. Din acestu fondu care se urca la 200 de mii si care are unu venitu de 10.000 fl. pe anu, se ajutara astadi la vre-o 60 preoti, veduve si orfani. Mi se mai spune, cá s'a luatú in de aprópe consideratiune inca si impregiararea, cá episcopulu actualu alu Aradului a facutu visitatiuni canonice prin diecesea sa in toti anii de candu o guberna. De alta parte este totu asia de bine cunoscutu in cercurile competente, cátu de multu doresce Mai. Sa monarchulu nostru inaintarea natiunei nóstre romanesci in cultur'a religiósá, morale si spirituale.

Corespondentie particulare ale „Observatoriulu“.

— (Unu resunetu din muntii Abrudului.) Dle Redactoru! Dvóstra diaristii aveti datin'a adoptata de intrég'a pressa européna, cá de anulu nou se ne surprindeti cu câte unu articolu interesantu, acomodatú schimbării anului, prin care ve esprimiti parerile si impresiunile d-vóstra fatia cu publiculu cetitóriu.

Am cetitu cu multa atentiune articolulu primu alu „Observatoriulu“ publicatu in Nr. I subtu titlulu: „Presente de anulu nou“, in care vorbiti despre originea presenteloru si aduceti in combinatiune fórte nimerita darurile si plocónele, pe care le au capatatu natiunea romana de anulu nou. Si care sunt óre acele presente care ingrenédia iubit'a nóstra patria? Sunt totu atátea asupriri noue, care amenintia nationalitatea si scump'a nóstra limba cu tempestatiu nimicítóre.

Fideli programei si principiiloru ce profesati, in impregiarile de fatia, fara indoiala cá nu ne a'ti potutu face altu presentu de anulu nou. Recunóscem! si aci

*) Se ne permita dn. Corespondente a sustiné, cá dupa alte informatiuni autentice ce avemu noi de inainte cu 40 si cu 50 de ani, persecutiunile acelea au fostu si mai mari pana a nu se infintia voivodin'a. Asia voise fost'a cancelaria de curte a Ungariei: A nimici pe unii prin altii. Not'a Red.

tienut'a ce o urmati si anume: a aretá totdeuna reulu care róde fara pregetu la tulpin'a bunei-stari a patriei nóstre, vermele neadormitu, care sapa la radacinele progresului, cangren'a care amenintia cu sterpire totala ideia nationalitatii si sanctuariulu limbei nóstre. In consecentia prometeti, „ca veti continuá si de aci inainte, sacrificandu ceea ce aveti, pentru de a inmultu nutrimentulu spiritualu pentru toti si a sustienea si consolidá credinti'a intr'unu viitoriu mai fericitu.“ D-dieu se ve ajute!

Dintr'o data cu „Observ.“ imi vení la mana si Nr. 1 si 2 din „Telegrafulu romanu“.

Cáta diferentia de idei si de tendentia! Cunóscemu prea bine trecutul de 25 ani alu „Telegraf. rom.“ si amu trage bucurosu velulu uitarii preste elu. Dara candu vedemu, ca ce presente de anulu nou ne aduse elu, ni se machnesce ánim'a de dorere si ne innéca plansulu!

Vorbescu sine ira et studio, cá unulu ce m'am interesatu totdeuna si me interesediu de binele publicu si de binele natiunei.

Trecu cu tacere preste insult'a nedémma si copilarésca pe care o face acestu diariu, nu numai comitetulu, dar intregi Asociatiuni transilvane, vorbindu despre fostulu ei organu literariu. Acésta insulta cade si mai tare asupra aceluia care o a facutu, decâtu asupra aceluia, asupra careia a fostu facutu. Dara déca „Telegrafulu romanu“ se considera pe sine de competentu a face o critica nimicítóre si nepreocupata, atuncea se o face cu argumente, éra nu prin insinuari si insulte degradátóre.

Alt'a este inse ce me dóre si mai multu si m'au revoltatu pána in sufletu. Voiescu se vorbescu despre articolulu-respunsu alu d-lui Simionasiu intitulatu: „Unde dai si unde crépa.“

Patienti'a si bunulu simtiu alu publiculu cetitoriu alu „Telegrafulu romanu“, care, fiindu celu mai respanditu diariu de dincoace de Carpati, va numerá cu miile, a fostu pusa la proba prin unu ciclu de articoli tendentiosi, care subtu inofensivulu titlu de: „Suveniru din viati'a scolara din Blasiu“, au fostu scrisi intr'unu stilu fórte nespalatu, cu scopu de a resuscitá ur'a si rivalitatile confessionale. Ca acésta o factu unu individu, nu laicu, ci clericalu, este si mai caracteristicu pentru amicii sei de principii, alu caroru locu de intalnire sunt colónele numitulu diariu.

Mi-a parutu reu candu am cetitu respunsulu demuu si moderatu alu dlui Blasianu, contra aceluor suveniru. Respunsulu celu mai nimeritu pentru o astfelu de scriere, ar fi fostu: unu despretiu suveranu.

Ce? Nu sangera óre corpulu natiunei nóstre de rane destulu de numeroase ce i le-au causatu inamicii sei firesci? Nu ne este infiptu cutítulu pána in runchi? Nu ne sunt inchise aprópe tóte terenurile de activitate nationala, pentru unii cá si pentru ceilalti? Nu este óre amenintiata biseric'a si scol'a neunitiloru si unitiloru in acelasu gradu?

In numele lui D-dieu sfantulu! pe acestea se le aparati si in contra inamiculu comunu ve aretati virtutea si tari'a, éra nu in contra fratiloru de aceeași mama. Nu ne ajunge óre cu nefastele calamitati cáte au trecutu preste noi dela 1700 incóce? Se póte óre cá intre noi se se afle Herostrati, cari preferu peirea, numai se-si póta maguli vanitatile lor?

Multe intrebari de natur'a acestora asiú mai potea pune, dara me oprescu aci, conjurandu pe ori care romanu adevératu, fia elu de oricare confessiune, cá mai intaiu de tóte se fia romanu si numai dupa aceea unitu séu neunitu. Éra generatiuniloru tinere si cu deosebire pretiloru de ambe confessiuni le dicemu: se nu profanedie missiunea sf. biseric'e, care ne a fostu totudeuna scutulu nationalitatii si alu limbei, si se nu defaca si invenedie o rana ce d'abea se inchisese, pentru ca scrisu este: afurisu va fi acelu romanu, care va incercá a stricá legatur'a fratiésca.*)

Unu crestinu romanu.

— Oradea-mare, 21 Ian. n. (fragmentu). Dela Apa-botéza incóce avemu érna aspra si ninsóre destula; tempu bunu pentru semenaturi, cá-ci au apucatu a fi scutite sub albulu coperementu.

In vastulu nostru comitatu de 550 mii suflete recrutarea s'a inceputu in 15 Ianuariu si in 20 de cercuri administrative (subprefecturi, ung. szolgabiroi járás) va tinea pána in 4 Martisioru. In comisiunile de assentare se afla si membrii romani; éra dn. advocatu Jos. Romanu este din partea civile presedinte in 4 cercuri: Ceica, Cohu, Beiusiu, Rabagani. — Acumu candu ne aflam érași cam in lumea militara, ar fi prea interesantu a se publicá date statistice si alte reflexiuni instructive, care se potu face spre mare folosu practic cu ocasiunea assentariiloru, sau cum amu dice, candu se incasséda tributulu de sange, pe care popórale ilu platescu statulu in natura. In timpulu nostru s'au scrisu si se mai scriu multe despre aptitudinea mai mare sau pucina a individiloru de diverse nationalitati pentru statulu militariu; dara opiniunile publicistiloru adesea fórte interessate, alte-ori tocma pre atáta de superficiali, au mare trebuintia de rectificare prin autopsia, de es. in sal'a de asentare si in pregiurulu ei.

— Din districtulu Beiusiului, 7.19 Ianuariu. Publiculu cetitoriu alu diarielor romanesci va értá, daca unii din membrii diecesei oradane ridicamú mai desu vocea nóstra dorerósa asupra starei deplorabile la care amu ajunsu. Eu din parte'mi asiú fi crutiatu pe lectori astadata; dara au ajunsu si aici in muntii nostri dela Beiusiu una scire, care se dice cá ar fi esitu dela

famosulu dn. Nedetzky inpusu de ministeriu cá dirigente alu dominiulu episcopiei. Adeca ni se spune, cá ni se va dá episcopu (de alegere nu este vorba), inse fóra dominiu, adeca fóra cá nou numitulu episcopu se póta luá in posesiune si usufructu averile immobili care se tinu de episcopi'a Oradei, cá-ci pe acelea voiesce se le administre guberniulu in regi'a sa sub cuventu, cá din venituri se se face ameliorari mari si totu-odata se se platésca datoriile passive facute de episcopulu Olteanu. Dara apoi episcopulu din ce se traiesca? Sémena cá aceluia ii voru asemná vr'unu salariu, cá la ori-ce functionariu alu statulu; éra pentru subventiunile, si ajutóriele, pe care le facea chiaru si unu episcopu delapidatoriu cá repaasatulu atáta la scóle, cátu si spre alte scopuri eclesiastice, scolastice si filantropice, celoru lipsiti le remanu ochii cá se póta plange, cum disese odinóra cátra romani acelu generalu muscalescu. Deocamdata capitulu canoniciloru au alesu de dirigente alu dominiulu dela Beiusiu pe canoniculu Teodoru Kóvári, éra in cóstele lui este pusu dn. Nedetzky, acelasu omu, care fusese odata administratoru la doue dominie de ale fondulu religionariu rom. catholicu, éra dupace fusese departatu de acolo, venise la episcopulu Olteanu, carele apoi scapase de elu in modulu cunoscutu acumu la tóta tíer'a. Cu Nedetzky este aplicatu si silvicultorulu Treis. Lumea pe la noi urmaresce cu multu interesu rezultatele acestei economii curióse, si astépta se védia cumu se voru intrebuintia veniturile numite intercalarie. Cumca ómenii la tóte acestea dau din capu, nu este nici-o mirare, pentru cá tíera are exemple ne-numerate de modulu cum póte administrá statulu dominie si intreprinderi industriale in regia, si ratiociniile alaturate in fiacare anu la budgetele respective ne spunu restulu. Rare administratiuni in regia arunca vreunu folosu considerabile.

Dupa atáta saracia si compromisiuni ar mai lipsi cá se ni se dea si unu episcopu, cum se nu'lu dorimu nici inamiciloru nostri. Mare focu a caditu asupra capetelor nóstre. Ajunseramú, cá ómeni matori, sub unu tutoratu, precum se dá numai la minoreni. Batuti sunt pastorii si se voru risipi oile. Acela e blastemulu pecatulu, cá se traga altele in urm'a sa. Mancatuu parintii póme necópte si acre, éra acuma strepediescu dintii fiiloru. Este o specie de secularisare a dominiiloru, ceea ce vedemu de inaintea nóstra, unu pregustu alu secularisarei definitive, care se prepara cu incetulu.

Sciri diverse.

— (O mistificare neesplicabile.) — Orice omu, care e in catuva in curentulu afaceriloru politice, se va mirá dinpreuna cu noi de nostim'a istorióra pe care ne-o povesteste unu vechiu diariu oficiosu din Vien'a „Femdenblatt“ dela 14 a. c. Éca ce cetimú intre scirile dilei ale acestei foi „bine informate.“

„D. Brateanu, ministrulu-presedinte alu Romaniei, care se afla de catva tempu aici, pare ca nu s'au asteptatu se aiba in Vien'a relatiuni oficiale, dupa cum se va vedea din urmatórea episoada. Ministrulu romanu afla aici ca se va dá unu balu la Curte si esprimá dorintia de a luá parte la acésta serbare. Se intielege de sine ca pentru acestu scopu n'a fostu lipsa de cátu de o simpla anuciare din partea delegatulu romanu si invitarea urma pe data. Déru ce se intempla? D. Brateanu nu'si adusesse cu sine la Viena uniform'a sa, de óre-ce nu socotise se aiba aici nici unu felu de relatiune oficiale, si astu-felu nu'i remase de cátu sau se nu iá parte la serbare, séu se'si céra permissiunea de a veni la balu in simplu fracu de salonu, ceea ce i-se acordá fara intardiare.“

Cetindu acestea, ori-cine se va intrebá, cum d. Brateanu, ministrulu presedinte alu Romaniei, a potutu fi in acelasu tempu si la vi'a d-sale dela Pitești, si la balulu Curtii din Vien'a? Afara de acésta, istori'a uniforme nu este mai pucina nostima, de óre-ce este sciutu ca la noi ministrii n'au nici o uniforma.

„Romanulu.“

— (Petrecerea de binefacere a damelor din Brasiovu.) Petrecerea ce au arangiatu damele romane din Brasiovu in presér'a dilei de anulu nou a reesitu cátu se póte de bine in tóte privintiele. Scopulu ei filantropicu a fostu atinsu in modu insemnatu, cá-ci au incursu aprópe una miiá florini, care se voru intrebuintá de cátra Reuniunea femeiloru romane pentru instructiunea fetiteloru orfane. De multu Brasiovulu nu a veditu o petrecere atáta de frumósa si animata. Societatea romana a Brasiovulu cu acést'a ocasiune s'a mai aratatu odata in vechi'a ei splendóre. Serat'a de Duminica sér'a se póte insír'a cu totu dreptulu intre cele mai frumóse din cáte le-a avutu Reuniunea femeiloru romane dela infiintarea ei. A fostu nemerita ide'a, cu care a venitú dómna Veturi'a Dr. Neagoe la adunarea generala a Reuniunei femeiloru romane, cá se se face o asemenea petrecere cu scopu filantropicu si totodata, pentru cá se se inainteze mai multu acestu scopu, se se contracteze cu otelierulu pretiuri mai eftine cá cele obicinuite pentru mancari si beuturi si diferenti'a se cada in folosulu intreprinderi, ear' pentru a atrage interesulu publiculu, unu numeru de dómne si domnióre se iá asupra'si sarcin'a de a inspectiá serviciulu la mese si a controlá ceea ce se consuma. Le servesce spre lauda si onóre damelor nóstre, ca au inbraciosiatu acésta idea si ca formandu indatu unu comitetu, au

contribuitu cu tótele la stralucit'a reesire a acestei nobile intreprinderi. Ceea ce a datu petrecerei unu farmecu si mai mare a fostu inpregiurarea, ca damele insarcinate cu control'a au aparutu tóte costumate si cu deosebire in costumu nationalu. „Gaz. Trans.“

— (O medicina escelenta contra diphtheritis-ului.) 1. Cu untu de lemnu caldu frécati tóte vinele grumazulu, pe gútu si vinele dupa urechi; 2. tórna cu o linguritia pe o ureche, apoi in cealalta, si la cáte una óra se beai din elu amestecatu cu zacharu meruntu si in 48 óre vei fi sanatosu. N. Oprea.

— (Desfiintiarea inpositulu pe venatu.) Precum se dice, in ministeriulu de finantie ungurescu s'ar fi lucrandu la unu proiectu de lege, prin care se va desfiintiá acéstu inpositu nejustu. A trebuitu cá cetele de lupi, vulpi si ursi se se inmultiesca preste mesura de multu si se causedie daune mari, pentru cá ministeriulu se se convinga in fine despre inoportunitatea acelu inpositu nepracticu, de care s'au bucuratu pána acuma numai fiarale silbatice.

— (In Birmingham au arsu) bibliotec'a cea mare, care avea preste 80.000 volume. Intre acestea se aflau 8000 volume care erau colectiunea cea mai completa din lume a opereloru lui Schakespeare cu tóte criticele si traductiunile aparute. Totu acolo se aflá si o colectiune a scriitorulu spaniolu Cervantes, precum si o mare colectiune de stampe.

— (Press'a englesa.) Precum arata registrulu lui Printer, in regatulu Britaniei mari se publica acuma in fiacare di 143 diarie, contra 151 ce se publicau in anulu trecut. Din acestea 18 se publica in London, 85 in provincii, 2 in Wales, 21 in Scoti'a, 16 in Irlandi'a si 1 pe insul'a Jersey. 81 din acestea esu in editiune de diminéti'a, éra 65 in editiune de sér'a. Rangeate dupa tendintia, 64 sunt liberale, 37 conservative si 42 independente séu neutrale.

— (Marele tragedianu Ernesto Rossi) in trecerea sa spre Romani'a, s'au opritu in capital'a Ungariei, unde a datu cateva representatiuni.

— (Date statistice pentru jucatorii de loterie.) Dintr'o comparatiune a numeriloru ce au iesitu in decursulu anulu trecut in cele trei loterii din B.-Pesta, Sibiu si Temisóra resulta ca in loteria dela:

B.-Pesta s'au trasu: de 5 ori numerii 20 si 74; de cate 4 ori numerii 54 si 86; de cate trei ori numerii 8, 10, 16, 18, 27, 29, 50, 59, 60, 65, 72, 87 si 88; de cate 2 ori numerii 9, 14, 19, 21, 22, 37, 40, 49, 51, 53, 57, 62, 64, 66, 67, 71, 73, 77, 79 si 83; numai decate un'a data s'au trasu numerii 1, 2, 4, 6, 7, 10, 13, 23, 26, 33, 34, 36, 38, 39, 41, 42, 43, 45, 46, 47, 52, 56, 58, 61, 63, 69, 70, 75, 80, 81, 82, 89 si 90. Nu au iesitu la sorti de locu numerii: 3, 5, 12, 15, 17, 24, 25, 28, 30, 31, 32, 35, 44, 48, 55, 68, 76, 78, 84 si 85.

In Sibiu s'au trasu: de cinci ori numerulu 21; de cate patru ori numerii 4, 6, 52, 65 si 86; de cate trei ori numerii: 7, 11, 13, 18, 24, 25, 29, 30, 33, 64, 72 si 76; de cate doue ori numerii 2, 8, 14, 17, 20, 23, 31, 32, 34, 37, 38, 41, 47, 48, 49, 54, 58, 63, 68, 69, 70, 74, 81 si 88; cate odata s'au trasu: 1, 5, 10, 12, 16, 19, 28, 36, 39, 40, 42, 43, 45, 51, 55, 56, 57, 59, 62, 66, 71, 73, 77, 85 si 89. Nu au iesitu la sorti de locu in loteri'a din Sibiu urmatorii numeri: 3, 15, 22, 26, 27, 35, 44, 46, 50, 60, 61, 67, 75, 78, 79, 80, 82, 83, 84, 87 si 90.

In Timisóra s'au trasu de ca patru ori numerii: 25, 27, 35, 74 si 75; de cáte trei ori numerii: 3, 26, 45, 60, 62, 67 si 82; de cáte doue ori numerii 2, 5, 6, 12, 16, 17, 18, 21, 22, 30, 34, 37, 40, 42, 46, 48, 50, 51, 54, 57, 65, 68, 69, 71, 72, 78; cáte odata s'au trasu numerii: 24, 28, 33, 38, 41, 43, 44, 47, 49, 53, 58, 63, 64, 66, 70, 79, 80, 85, 86 si 90. — N'au esitu la sorti de locu numerii 1, 4, 8, 9, 11, 13, 15, 29, 31, 32, 36, 39, 52, 56, 59, 61, 73, 76, 77, 87 si 88.

Totu din acésta dare de séma resulta, ca in anulu trecut in aceste trei loterii, care sunt unu isvoru fórte abundantu de venitu pentru statu n'au esitu la sorti 62 de numere. Óre candu va sossi si la noi momentulu cá se se desfiintiedie acésta institutiune, ce nu mai esista in nici unu altu statu din Europ'a civilisata si care basenduse pe credulitatea, naivitatea si credinti'a desiérta esplotésa in modulu celu mai necrutatoriu tocmai clasele cele mai serace ale poporatiunei. Câte milióne nu se arunca óre pe fiacare anu in stomaculu fara satiu alu loterieloru? Dara, vorb'a romanulu: nu este nebunu celu care mananca noue paini, ci acela care i le dá.

Cestiuni literarie romanesci discutate in diarie de alte limbi.

Intre inpregiurarile sinistre in care se afla natiunea romanésca din monarchia, este unu adevératu complimentu pentru noi vedindu cá in diarie de alte limbi sunt tractate cestiuni strictu philologice romanesci;

*) Vedi „Telegrafulu romanu“ Nr. I. a. c.

dara nu credem că o ia de complimentu publiculu foarte amestecat alu unui diariu politicu, buna-ora că „Herm. Zeitung“ sau că „Kelet“ din Clusiu. Acestu din urma isi batea jocu mai deunadi in Nr. 271 din 26 Nov. 1878 de orthographia romanésca, dicundu că ea este tocma că la turnulu Babilonulu, insemná totu-odata intr'o nota reutatioáa, că acésta dissensiune ar veni dela cea confessionale, că-cu unitii aru fi etymologisti, neunitii euphonisti! Eca, na! Dara nu sciu cum se intempla, că totu atunci, in acelasu numeru si pe aceeasi si colóna isi trase siesi o palma tiépana, candu spuse tieriei si lunei, că Academia científica magiara din B.-Pesta abia acuma fu in stare de a stabili regulele orthographice pentru limb'a magiara, si că aceea publicata in fasciculu se vende numai cu 10 cr., pentru că se o póta avé fia-care magiaru, spre a'si scrie de aci incolo limb'a nationale corectu. Acelasiu „Kelet“ marturisesce frumosielu, că in cei 30 de ani mai din coce atâtea orthografii, sau mai bine cum dteu grecii, kalographii (rele) se inventasera la densii, in câtu era timpul supremu că se pasise la midilocu academi'a că auctoritate suprema si se aduca ordine in marea confusiune (és rendet csináljan a nagy zürzavarban). Dvóstra sciti, că academi'a magiara de sciintia s'a infintiatu la a. 1830 si asia ea in 48 de ani a lucratu mereu si potemu dice, cu zelu extraordinariu, la gramatica, orthographia, dictionariu, fóra a terminá vreodata. Asia dara „Kelet“ et Cons. n'au decátu se 'si bage pumnulu in gura, ori-candu le vine mancarimea de a'si bate jocu de cestiunile nóstre philologice; că-cu este lucru firescu la tóte popórale, prin urmare si la noi, că se se nasca si orthographii de fantasia, de placere si capritiu, de comoditate si lene.

Colegiloru nostrii dela „Herm. Ztg.“ le casioná in Nr. 305 din a. tr., că se 'si indópe publiculu atátu de innocente in cestiuni de limba romanésca, cu una critica indreptata asupra articuluu nostru din Nr. 101 „despre tiparirea cartiloru sacre romanesci cu litere latine.“ Dacu corespondentele ar fi tinutu vreo prelegere, spre ex. despre diptongii neunitesci ai, ay, ai, ei, eu, ey, despre T si Th, F si V, sch, ss, sz, dsch, etc., n'amu avea nimicu de disu; dara publiculu germanu si orthographia romanésca!? Intre acestea inpregiurari se nu ni se céra nici noue nu sciu ce anticritica prea seriósá, că nu este loculu ei aici; preste acésta, calamitateá cea mai mare este, că asta-data nu prea avemu multu de supusu la critica.

Din spiritulu si contestulu corespondentiei sale sémena tare, că si cumu auctorulu ei ar voi se reduca discussiunile nóstre philologice numai la carturarii din Sibiiu si la diariile loru de acilea. Departe, fórt de parte. Nici-o discussiune philologica romanésca nu s'a inceputu in Sibiiu, din dilele protopopuluu directoru Radu Tempeanu, dr. Molnaru si advocatulu Aronu pe la inceputulu acestui secolu. Cu totulu pe airea isi au ele originea si anume pe acolo, unde studiulu comparativu alu limbei nóstre se continua din trei generatiuni cá de 100 de ani incoce, si pe acolo, unde esu preste 70 de foi publice romanesci, unde se aduna si publica chronice si documente romanesci din sec. alu 16-lea, et 17-lea, unde existe academi'a de sciintie, facultati de sciintie, amvonu in biserica, tribune parlamentarie, tribunale, collegiuri de advocati (Barreau), teatruri, societati comerciale etc. tóte in limb'a nationale romanésca. Meritul celu mare alu Sibiiulu a fostu pana acum, că au adoptatu si cultivatu ce au aflatu bunu pe airea.

Nu orthographia cu semne ori fóra semne este cestiunea principale, asupra careia curge la noi discussiunea, ci cu totulu altele: Gramatic'a in ambele sale parti, adeca etymologia si syntactic'a, cum si dialectologic'a. Nu in caciele si coditie (semne) afla asia numiti etymologisti reactiunea, ci intru incercarea de a ne corumpu limb'a prin asia numite gerguri sau jargóne. A insielatu pe dn. corespondente alu lui „Herm. Ztg.“ ori-cine 'ia disu, că poporul intielege cuventele acelea rancede, turcesci, slavonesci etc. Ce ve costa că se adunati la unu locu 100, 1000, 10,000 de romani tierani (satani), din cei mai destepti in tóta Transilvani'a, dara se nu scia carte si se'i intrebati, de es. ce insemna tóte acelea cuvente turcesci citate de noi in Nr. 101; se'i intrebati mai departe, ce este Blagorodnic, blagocestiv, bez, bogoslov, bondoc, bajenie, basnuire, bilciu, vel, vileag, gospodariu, gúde, dvornic, delá, dirj, zavis, zuluf, iazer, ipac, isbranire, izlaz, ispas, crug, cusur, lapovitia, mofluz, miglisire, nemete, noianu, obloja, obranjania, otiosenie, ohabnicu, pihota si pihotasiu (rus., pedestrime, pedestru), polcovnic, parucic, praporgic, povarna, poleiu, potac, potca (la slavi mem-

brum femin:) pocire, prez, pressusdvie, práválna (bolta), prapal, pícla, rasná, restriste, svon, havuz, halca, heretisire (grec.), ceapraz, celetnica (prostituta), sfrt, sfertu (patrariu), ciotvrt (curatu romanesc armu, 1 picioru, a patr'a parte din vita), cirac, cilen, sifret (astutu, insielatoriu) etc. etc.

Milióne de romani nu intielegu nimicu din tóte acesteá maracini si scaieti-bagati in limba prin dascalu si logofeti straini.

Si érași, adunati la unu locu, nu 1000, ci unu milionu de romani din alte tieri curatu romanesci si 'i intrebati ce intielegu ei din: Alduescu, biculuescu, samadasiu, varmeghie, fispan, solgabiráu, fágádau, birisiu, kingyeu, marhá, kiskinyeu, sábau, suciu, sigyartáu, astalusiu, gábanasiu, feiseu, tultesiu, sírtésiu, háladuire, gozu, kéfe, clopu, maiosiu, valosu, valatasiu, hintyeu, inasiu, gyepleu, haborusiagu etc. etc., si cum le-ar suna candu 'iar salutá nisce romani dintre Somesiuri, Crisiuri si Tis'a de es. asia: Alduesca-ve Dumnyezáu fratye, da gye ungye súntyeti? Se vegye că súntyeti gye-airlea, că nu bászádúiti asia tyistasiu rumányestyé că pe la noi. Noa, dá candu ati aradúit gye-acasa? si candu ati iercazuitu aici? Noa, ugyánu kedvesi vindici. Dumneavóstra pare că súntyeti criscádái (negutiatori, comerciantu). Dacu ve criscádúiti cu márhai, veti avea nyirisiugu bunu. Uisiagurile dvóstra síe mai hirdetuescu? Dgyin iarasiulu nostru a ielantúit falsiéruulu, cás' multye marhe betyesje sii nyumurusíag mare pe ómyni.

Pentru provincialismii din Banatu, dn. E. Picot inventá semne, pe care nu le affi in nici-o tipografia din monarchi'a nóstra. Se cercetati si limbi matérne, că cea din Sasime in Transilvani'a, că cea din Bucovin'a etc.

„Tat'a nui acasa; a plecatu cu noterulu si cu festerulu la Amstag; da besiáidulu dtale este pe masa la noi, că ti s'a pozvolitu ce-ai cerutu; numai se platesci pentru stempelu, că se facemu berichtulu cu poslusiani'a nóstrá cátra Bezirksvorsteher.

„Soru-mea cánta bgine pe claviru, numa nui stimuluitu de multu si clavirlererulu a voiájatu la Bucurescu cu unu beamter dela stáieramt.“

„N'audi Gafitio? Di la fraumutter se 'mi dea bi-ghelaisenu, si bigaluescu comesile. Da lenachitia candu a rupt éra hosentrógenele alea? Se spui la milfrau, se nu mai aduca obers asia prostu, că tat'a se gretialuesce de elu si are s'o entlassen.“

„Da pe fiulu dtale celu mai mare la ce scóla l'ai datu?“

„Apoi că este acuma in dritte realsiule, dara din matematica si naturwissenschaften au avutu tíaignisu cam slabu. Destulu l'am certatu si eu si maica-sa (pe slavonesce), dara este cam leichtsinnigu de felulu lui. Ce se facu, dacu nu se póte alege unu technikeru din elu, l'oiu da la unu gesiéftu. Maica-sa dice, că ar fi bunu de unu handlungsagentu, căi place se umble multu.“

„Da se vedemu mai antaiu, o se scape dela militarassentirungu. Candu am fostu in geselsiaft le her Streckaisenu, acolo m'am unterhalten cu stabsartztulu si m'am rugatu se 'mi visitiren pe fiu-meu, că se sciu mai din ainte, de e tauglich ori nu. Hausartztulu meu imi díce că este camu plattfsu.“ Ia se intramu ici in delicatessenhandlungu la unu pachuru de stomachiconu. Mei Nitia me! Du-mi-te curendu la snaiderulu meu, întreba, gata 'mi e winterroculu si slafroculu.“

„Mei frate, dá strengu mai este obergespanulu nostru cu beamterii; pe birgermaisterulu l'au suspendatu, si despre senatorulu Glatvatna au berichtat la ministeriu, că e dinstuntauglich, éra secretariulu ia fervisen că a cerutu urlaubu din nou; si acuma amtsstunden se incepu de la 8 ceasuri; se dau si cancellaispesen mai pucine decátu in vremea nemtiloru. Am fostu la waisenamt in erbschaftsangelegenhaitu alu nepotiloru, da ce mai verwirungu era si acolo, ca dinstpersonalu e prea micu, si cei tineri nu sunt angeibt.“ etc.

Ori-cine va fi caletoritu in viétia sa prin Alsati'a (Elsass) si va fi statu numai 12 óre, de es. in Strassburg, va avea in via memoria acelu jargonu, sau cumu ii dicu neimtii, Kauderwálsch franceso-germanu infricosiatu, ce se vorbesce in acelea regiuni; afara inse de clasele inferiori ale societatiei, că tergovetii vendietori, si cá industriarii mici etc., nici-unu germanu civilisatu nu va cutedia se 'ti dica dtale, că aceea este limb'a sa nationale, ci te va mana la cei mai buni scriptori ai natiunei si te va invetia, că limb'a nationale germana este cu adeveratu luata din gur'a, sau că se dicemu asia, din proprietatea poporuluu intregu, dara nu tóta cáta o aflasera la elu, si nici asia de diforme, nespalata si negrijita, precum o are mai alesu poporulu germanu,

ci ómeni de cultura inalta si sciintia vasta, luandu in man'a loru materialulu intregu alu limbei cu tóte formele sale aflate la poporu, l'au cercetatu cuventu de cuventu, litera de litera, forma de forma, l'au cernutu si sortatu, culegéndu totu ce este bunu, precumu spalatorii de auru culegu grauntiele auruluu nativuu din nisipu si tina, apoi l'au pusu in ordine si tornatu in forme frumoése estetice, dupa aceea s'au intorsu éra la poporu si 'iau disu: Éta averea ta, inregistrata la inventariu, inavutita de noi, regulata si intrebuintiata cu bunu folosu, vino la scóla si la biserica, la tribuna si la scena, că se ti-o iai asia cumu tiamu regulat'o noi, in drept'a proprietate a ta.

(Va urmá.)

Notitie literarie.

— Diariulu „Cocosiu rosiu“ pretinsu umoristicu cu ilustratiuni (lucus a non lucendo), despre care lumea audise ca s'au nascutu, ca au clocitu, mai apoi ca au cantatu, éra ca de mai multu tempu au ragusfú, in Nr. 21 din 25 Dec. 1878 ne inpartasiu dorerós'a scire, ca au si amutftu. Facéndu'si testamentulu ne onórá si pe noi cesti dela „Observatoriu“ cu unu reclamu gratuitu. Dorindu-i tierina usióra, i remanemu prea indatorati pana la reinvierea cea mai de apoi.

In tempulu din urma ne mai venira:

— Articulu de lege XX din anulú 1877 despre Regularea afaceriloru pupilarie si curatorale (intratu in vigóre la 15 Ianuariu 1878) si ordinatiunea ministerulu de justitia din 20 Aprilie 1878 Nr. 8476. — Estrasu aprópe completu si practic in traducere romana de Ioane Cretiu. Sibiiu, 1878. Pretiulu 25 cr. La acelasu autoru se mai affa inca de vendiare si:

— Organizatiunea comunelor rurali. Pe bas'a articolulu de lege XVIII din 1871 si V din 1876 despre regularea comunelor. Sibiiu, 1876. Pretiulu 15 cr. v. a. — Recomandamu din parte-ne aceste doue brosiurele eftine, tuturoru pretiloru, notariloru comunali, precum si tuturoru celoru ce voru a se informá despre dispositiunile coprínse in ele.

Pretiurile cerealielorú

si altoru obiecte de traiu au fostu la

24 Ianuariu in Sibiiu:

Gráu, dupa cualitati	1 hectolitru fl.	5.40—6.20
Gráu, amestecatú	1 „ „	4.50—5.10
Secara	1 „ „	3.60—4.—
Papsioiu	1 „ „	2.80—3.20
Ordiu	1 „ „	4.—
Ovesu	1 „ „	1.50—2.—
Cartofi	1 „ „	1.50—2.—
Mazare	1 „ „	5.—5.50
Linte	1 „ „	10—11
Fasole	1 „ „	5.—5.50
Lardu (slánina)	50 Kilogram.	35.—
Untura (unsóre topita)	50 „ „	28.—
Carne de vita	1 „ „	33—44
Oua 10 de	„ „	—25

Cancelaria de advocatura.

Subscriulu are onóre a face cunoscutu, că dela 10 Ianuariu a. c. dupa st. nou a deschisu cancelaria de advocatura in Vinga (comitatulu Temisiórei), strad'a principale Nr. 238 si ofere onorabilelu publicu serviulu seu de jurisconsultu in tóte afacerile juridice, anume in cause de processe civili, urbariali, catastrale si funduarie, clironomie (hereditati, lasaménte), criminali etc.; primesce substitutiuni, comisiuni si interventuni in ori-ce cause strictu juridice, administrative, finantiali etc.

In afacerile ce i se concredu, va purcede cu consciintia si punctualitate.

Demetriu Selageanu,

(58) 2—3

advocatu.

Anunciu.

Am onóre, a aduce la cunosciintia on. publicu, că de la 1 Ianuariu a. c. am deschisu cancelaria advocatuala in Dev'a, strad'a Margelei Nr. 115.

Dev'a la 3/15 Ianuariu 1878.

Franciscu Hoszu Longinu,

(59) 1—3

advocatu.

Morburi de pieptu si plumani

de ori-ce natura se curéza siguru prin

Allopolu de plante Schneeberg a l. Wilhelm

pregatitu dupa prescrierea mediculuu, si se capeta de la Franz Wilhelm, apotecariu in Neunkirchen. Suculu acest'a s'a doveditu de bunu pentru dorerile de gramazu si pieptu, gripa, ragusiela, tusa si trozna. Multi emperatori marturisescu, ca numai suculuu acestuia au a-si multiam somnulu placutu.

Esc-llentu este suculuu acest'a, cá preservativa pe tempu neguros si aspru

In urm'a gustuluu fórt placutu copiiloru este folositoriu, celui-ce suferu de plumani inse, o trebuintia; cantaretiloru si oratoriloru contra vocei inchise séu ragusite, unu midilocu necesariu.

Multine de atestate confirma cele de susu: Cea mai clara dovéda despre efectuluu extraordinariu alu acestui sucu este, ca cons. de curte de d. prof. **Uppolzer**, rectorulu magn. la universitateá c. r. din Vien'a, ilu folosescu cu celu mai bunu succesu in spitálu, precumu si la persoane private.

Asemene s'a aflatu recomandabilu si s'a prescriu adese suculuu acesta de multi alti medici indigeni si din strainatate.

Pentru dovedirea celoru afirmate reproducemu urmatórele scrisori reconoscútoare:

Testimoniu.

Fiulu meu de siese ani Franciscu a suferitu optu septemani in tusa magarésca in asia mesura, in câtu me temeam că nu cumu-va se se inuece; intru ace'a a slabitu cu totulu si a fostu atátu de d-bilu, in câtu abia stá pre petióre. Atunci mi-s'a recomandatú allopolu de plante de Schneeberg, si multiamita acestui midilocu minunatu, indatu dupa intrebuintiarea primei sticle a mai incetatu tusa, dupa a dou'a sticla cautá bene afora copiliulu, a venitu la potere si de atunci e deplinu sanetosu. — Si fetiorulu meu celu mai mare a scapatu in câteva d'ile, prein midilocu acest'a, de o tusa mare si ragusiela.

Deci cu multiamita siucera estradau acestu testimoniú, pentru curarea rapede si miraculósa a copiiloru mei si dorescu că acestu midilocu se devina cunoscutu si folositu in tóte partile prein omenimea suferinda.

F'latz, 6. Martiu 1855.

Anton Just.

Laurentiu Scheibenreif,
primariu.

Onorate Domnule!

Te rogu a-mi mai tramite câtu mai in graba inca 4 sticle dein renumitulu D-tale Allopolu de planta, dupa folosirea aloru 2 sticle afu cá dorerea de pieptu si gutu, pre cumu si respiratiunea scurta se micisóreza pre di ce merge, pentru ace'a me

adresezu astadata de a dreptulu la D-Ta, in sperarea de a capatá dein celu mai prospetu. Acludu 5 fl. m. c.

Cu tóta stin'a se subsémna

Heinrich Bock, chirurgu.

München langa Ostrang, 23. Febr. 1859.

Testimoniu medicale.

Allopolu de plante Schneeberg este unu medicamentu fórt usitorariu pentru doreri de pieptu, asthma, hectica, tusa, cataru, si este de recomandatú in casuri de astfelin de bóle.

Hohenmauth, 25. Ian. 1858. Dr. Feschl.

D-lui L. Cantily, apotecariu in Graz.

Onor. Dle! Folosindu in desiertu diferite midilóce pentru dorerea de pieptu, de carea suferiam greu de 2 ani, am cercatu si cu o butelia de allopolu de plante Schneeberg annunciatu de d-ta, care se póte recomandá pe siguru la toti hecticii; pentru-ca, dupa intrebuintiarea celui d'antaiu exemplariu anu sentiu usiorare, si dupa-ce am mai cercatu cu 2 sticle din acésta medicina minunata, sanetatea mi se restaurá de deplinu. Multiamindu-si Dlu meu, din tóta ánim'a, remanu alu D-tale salvatoriu cu totu obligatu

Graz, 3. Febr. 1857.

W. J. Pock.

Domnulu meu!

(21) 30

Dupa ce prin intrebuintiarea allopolu d-tale am scapatu cu totulu de tusea mea si de ragusiela impreunata cu aceea, de care suferisem septemani si totu odata in urmarea binefacutóreloru rezultate ale acestui allopolu minunatu de plante mi-am recastigatu si vocea de mai nainte, me sentiu fórt obligatu a 'Ti multiamu din tóta ánim'a pentru acésta inventiune salutaru, cum si a recomanda acésta medicina probata, dupa a mea convictiune, la toti cáti suferu de pieptu si mai veratosu cantaretiloru. Cu perfecta stima

Peisching, 25 Juniu 1857. Joanu Bauer,
docente.

Informatiunea despre folosire se alatura la fia-care sticla. Pretiulu unei sticle ti ff. 25 cr. v. a. Pachetarea se computa cu 20 cr.

Depositulu principale la Franciscu Wilhelm apotecariu in Neunkirchen.

Allopolu de plante genuinu se mai affa in Sibiiu: Friedrich Thalmayer, comerciantu. Aradu: F. Tones & Comp. Blasiu: Carol Schieszl, apotecariu. Alba-Julia, Juliu Fröhlich, apotecariu. Clusiu: Ed. Valentini, apotecariu. Brasiovu: Ferd. Jekelius, apotecariu. Sighisóra: J. B. Teutsch, comerciantu.